

Els goigs: una forma musical catalana culta i popular

Glòria Ballús i Casóliu
Antonio Ezquerro Esteban

Avui se sap que, qui més qui menys, coneix, sap, ha cantat o ha sentit alguna vegada, o té almenys una lleugera idea, del que són o han estat els goigs. Podríem dir que els goigs són una cosa coneguda –per la gent, el poble– (si més no, són un fenomen assumit, heretat, transmès...), encara que “no estudiada” i, per tant, en aquest sentit, els goigs formen part de la quo-

tidianitat de les persones; són una cosa que passa dels uns als altres –encara que sense dedicar-los-hi gaire atenció–, i que, fins i tot, passa desapercebuda, malgrat la seva importància i les “adherències” (de tot tipus: culturals, socials...) que, al llarg del temps, els goigs han anat adquirint en el seu recorregut històric.

Podríem dir que els goigs sempre han existit, però no ens hi

hem fixat. I precisament, perquè han existit sempre, són *testimoni* d'excepció (una eina que pot ser fonamental) del fluir/devenir històric català. (I això, ho és tant a petita escala –a petits indrets–, com a escala molt més general –a Catalunya, l'àmbit hispànic...). En aquest sentit, volem cridar l'atenció sobre un fet paradoxal, ja que els goigs han sofert una evolució paral·lela a la societat actual: d'una banda, hi ha un creixent interès per les coses de casa nostra al voltant d'aspectes culturals, patrimonials i antropològics i, d'altra banda, es produeix una pèrdua gradual d'interès (immersos com estem en una societat actual globalitzada i de consum) per tot el que significa humanitats, cultura, història, arrels... Per això, la nostra intenció de triar un tema com el dels goigs, per fer un estudi tan científic com sigui possible del seu significat.

Creiem en la necessitat, si més no, en la urgència, de *reivindicar* el seu concepte i el seu significat (la seva “essència” interna), per tal de suscitar una mena de “veu de la consciència” en el sentit social: els goigs –com potser pocs altres fenòmens més poden fer-ho–, serveixen en aquest sentit molt bé per fer-nos *reflexionar* sobre el nostre passat i sobre la possible o les possibles evolucions de la nostra societat cap al futur.

Donades les circumstàncies actuals en les quals sobreviuen i perviuen els goigs –pràcticament reduïts, i quasi tancats, al terreny del “que és popular”–, el nostre estudi té la intenció de posar l'èmfasi en aquells aspectes fins

Goigs a 4 amb tota orquestra al Patriarca Sant Felip Neri, del mestre de capella de la catedral de Barcelona, Francesc Queralta (1794). Biblioteca Nacional de Catalunya, M 1526/25.

Goigs a 4 amb tota orquestra al Patriarca Sant Felip Neri, del mestre de capella de la catedral de Barcelona, Francesc Queralt (1794). Particel·la del violí 1. Biblioteca Nacional de Catalunya, M 1526/25.

ara menys tractats (o en aquells als quals fins ara s'ha prestat poca atenció), com pot ser la seva vocació compositiva més especialitzada o professional (polifònica, orquestral...), la qual els relaciona amb altres formes musicals de més grans pretensions artístiques (com ara els madrigals, determinats villancets, virolais, *ballatas*, *caccias*, *canzonas*...), i a la vegada mostrar que hi havia no tan sols goigs unisonals per ser cantats pel poble (com avui dia entenem i assumim en una idea socialment generalitzada), sinó també altres tipus de goigs, en un ventall molt ampli de possibilitats musicals i literàries.

Evidentment, goigs ho són tots, tant els unisonals i del poble (generalment transmesos mitjançant fulls volants impresos, dins el que es coneix com a lite-

ratura de *fil i canya*), com els polifònics i per ser interpretats per músics professionals. Totes dues vessants mereixen el nostre estudi. Però, dit això, són precisament els goigs polifònics els que, pel que hem dit, necessiten més ser estudiats, per posar-los a l'abast dels qui avui canten goigs populars. És a dir, per facilitar que, els que avui canten goigs populars, coneguin que també hi ha hagut els altres, i així, els puguin valorar i, si escau, cantar-los o incorporar-los al seu repertori habitual, o facilitar que altres ho facin.

Hi hauria, per tant, en aquest estudi, una certa missió de divulgació, no tant del "que és popular" –que també–, sinó sobretot del "clàssic", per aconseguir fer-lo popular, en el sentit de fer-lo arribar a la gent que canta goigs

actualment (per donar-li "vida" sonora de nou), i també, per difondre'l entre els amants de la cultura en general i els estudiosos de la música catalana i hispànica. Es tractaria, en aquest sentit, de redescobrir uns goigs que sembla que no han existit mai.

A més, aquest treball tractaria de mostrar la qualitat intrínseca d'aquesta *forma musical* (que, al seu temps, va tenir la seva rellevància, com veurem, per la seva instrumentació, per la seva finalitat, el seu text, etc.), i també, d'ordenar, organitzar, inventariar –oferir llistats de fonts amb la seva ubicació per autors, per orquestracions, per èpoques, per textos, per temàtiques...–, i classificar els goigs que han arribat fins a nosaltres a través dels arxius.

I. Els documents i les fonts

Aquest treball s'ha concebut per portar-lo a terme en quatre fases, en les quals s'abastin totes les vessants dels goigs, des dels seus antecedents històrics, fins a la seva història, la seva distribució territorial, els seus continguts conceptuals i temàtics, aspectes literaris, musicals, fonts documentals, aspectes gràfics, socials i etnològics, interpretatius, i la seva vinculació amb el folklore, afegint una bibliografia tan exhaustiva com sigui possible, i un catàleg de goigs, a més de fer una aportació nova de partitures de música de goigs polifònica i instrumental des de l'edat mitjana fins a l'actualitat.

Lògicament, un treball d'aquestes característiques requereix una planificació acurada, per tal

d'emprendre els seus diferents apartats de forma rigorosa i coordinada. L'objectiu final seria elaborar una monografia sobre els goigs, en el seu sentit més ampli, ben documentada i il·lustrada, com ara les que ja hi ha sobre altres gèneres musicals (el concert, la simfonia, l'oratori, etc.), i sobretot, aportant una perspectiva nova que es fixi particularment en la rellevància dels goigs com a fenomen musical al llarg de la història.

En la primera fase del treball, vàrem començar a fer la recopilació de la documentació i les fonts, establint uns antecedents i estat de la qüestió (amb una primera aproximació a l'origen dels goigs i la seva definició, i una anàlisi de la seva situació i conreu –amb un primer estudi particular sobre la presència musical– al llarg de la història). Com a part fonamental d'aquesta primera fase, es va preparar una relació de goigs amb presència musical, que serveix com a mostra per tal de tenir a l'abast el màxim nombre de materials objecte d'estudi per a les altres fases del treball (partitures polifòniques i monòdiques que es troben en els arxius històrics i eclesiàstics de Catalunya). Finalment a més de complementar-ho amb la indispensable redacció de conclusions i un annex gràfic, es va preparar una bibliografia exhaustiva, d'utilitat per al projecte en el seu conjunt (les quatre fases), que abasta tant estudis i articles d'investigació, com conferències, monografies, articles de lexicografia i enciclopèdies disponibles, col·leccions o

treballs de divulgació.

En definitiva, aquesta primera fase del treball (Els documents i les fonts), més enllà de ser un treball de recerca puntual, es va concebre de manera global, per assentar les bases de les seves fases successives, i es va preveure com un treball de certa envergadura, ja que planteja, potser per primera vegada des del punt de vista esmentat, un fenomen pluridisciplinari (sociològic, cultural, literari, artístic, editorial, musical...) que constitueix una de les arrels més pròpies i comunes al llarg del temps i l'espai del qual forma l'essència de la catalanitat, que traspasa fronteres.

II. Anàlisi i estudi de materials conservats

En aquesta segona fase del treball es van reprendre els antecedents i l'estat de la qüestió dels goigs, aprofundint en el seu conreu històric i en l'estudi de la seva participació musical.

Un dels aspectes més acurats ha estat també una reflexió a propòsit del "concepte" dels goigs i la seva definició, canviant amb el pas del temps, apropant-nos a l'origen del terme, les seves variants i evolució, i fent una petita anàlisi de la seva forma literària i musical.

S'ha elaborat una llista exhaustiva de compositors de goigs polifònics i instrumentals, i s'han triat quatre exemples de goigs, representatius de diferents èpoques (segles xvii al xix), a manera de "models d'estudi", aportant, en el cas dels goigs de Jerónimo de La Torre (conservats a la Biblio-

teca Nacional de Catalunya), per primera vegada, la seva transcripció a notació musical actual, disposada en partitura, i l'anàlisi, així com, en el cas dels goigs de Francesc Queralt (mestre de capella de la catedral de Barcelona al segle xviii), la recuperació de l'esmentada font documental per a orquestra (amb violins, oboès, trompes i baix continu), o l'estudi d'uns goigs de Nicolás Ledesma (per a cor amb acompanyament d'orgue, que serveixen per il·lustrar l'expansió dels goigs arreu de l'antiga Corona d'Aragó), i la partitura –fins ara inèdita– de Magí Pontí (manresa il·lustre del segle xix, organista i mestre de capella de la catedral de Lleida).

De la mateixa manera que en el cas de la primera fase del treball, s'aporten unes conclusions i un annex gràfic amb inclusió de diferents partícels musicals de goigs, amb participació vocal polifònica i instrumental.

A partir d'ara, ens trobem en el centre del treball. La visió que ara tenim (abans solament suposada), reafirma que els goigs i la seva composició musical són un gènere que mereix un estudi detingut, ja que reuneix una forma literària i musical de primer ordre, que s'hauria de reivindicar.